

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

Bakalářské, kombinované studium
2010 – 2013

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Pavla Zubalová

Historie péče o sluchově postižené v Čechách

Praha 2013

Vedoucí bakalářské práce:
PaedDr. Jarmila Klugerová, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

Bachelor Combined Studies
2010 - 2013

BACHELOR THESIS

Pavla Zubalová

The history of care for the hearing-impaired in Bohemia

Prague 2013

The bachelor thesis work supervisor:
PaedDr. Jarmila Klugerová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny u seznamu použité literatury

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 19.3.2013

Jméno a příjmení autora: Pavla Zubalová
vlastnoruční podpis

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce PaedDr. Jarmile Klugerové Ph.D. za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá historií péče o sluchově postižené v Čechách. Vymezuje základní pojmy a terminologii. Posuzuje vývoj škol a zařízení pro sluchově postižené, lékařskou péči a vývoj komunikace sluchově postižených v historickém kontextu. Na závěr jsou získané poznatky shrnuty a vyhodnoceny.

Klíčová slova

Historie, Komunikace, Lékařská péče, Sluchové postižení, Spolky, Vzdělávání neslyšících

Annotation

This thesis deals with the history of care for the hearing-impaired in Bohemia. Defines the basic concepts and terminology. Examine the development of schools and equipment for the hearing impaired, medical care and communication of hearing impaired development in historical context. In conclusion, the findings summarized and evaluated.

Key words

Associations, Communication, Education of the hearing impaired, Hearing disability, History, Medical care

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 Lékařská péče o sluchově postižené v historii.....	10
1.1 Vývoj lékařské péče o sluchově postižené.....	10
1.2 Etiologie	11
1.2.1 Klasifikace sluchového postižení.....	13
1.2.2 Klasifikace sluchových vad podle doby vzniku.....	14
1.2.3 Klasifikace sluchových vad podle stupně postižení.....	15
1.2.4 Klasifikace sluchových vad podle místa vzniku.....	16
2 Komunikace osob se sluchovým postižením.....	18
2.1 Vývoj komunikace osob se sluchovým postižením.....	18
2.1.1 Bilingvální metoda.....	21
2.1.2 Orální metoda.....	22
2.1.3 Totální komunikace.....	23
3 Vzdělávání sluchově postižených do roku 1989.....	25
3.1 Vývoj vzdělávání osob se sluchovým postižením.....	25
3.1.1 Ústavy a školy pro sluchově postižené v Čechách.....	29
4 Spolková činnost sluchově postižených.....	39
4.1 Zakládání spolků osobami se sluchovým postižením.....	39
4.1.1 Podpůrné spolky pro sluchově postižené v Čechách.....	42
4.1.2 Zájmové spolky pro sluchově postižené v Čechách	46
5 Časopisy a noviny pro sluchově postižené v historii.....	48
5.1 Vydávání časopisů a novin osobami se sluchovým postižením.....	48
5.1.1 Přehled časopisů a novin pro sluchově postižené	49
ZÁVĚR.....	50
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	52

ÚVOD

Inspirací k této práci byl fakt, že se denně setkáváme s lidmi, komunikujeme s nimi. A komunikace je něco tak samozřejmého, co si v běžném životě neuvědomujeme, protože probíhá automaticky a spontánně. Vlastně od narození komunikujeme, nejdříve gesty a mimikou, potom se učíme vyslovovat hlásky a nakonec se naučíme mluvit. Mluvíme automaticky a ani si neuvědomujeme, jakým darem jsme byli obdařeni. Mluvíme také proto, že dobře slyšíme. Ne každý má ovšem to štěstí, že jeho sluch je v pořádku. Někomu se může přihodit úraz, jehož následkem o sluch přijde, jiný se se sluchovým postižením již narodí. Na mnoha faktorech záleží, jak se člověk se ztrátou sluchu vyrovná. Jde hlavně o pomoc nejbližšího okolí, rodiny, školy a v neposlední řadě i společnosti. Podíváme se proto do minulosti, jak která společnost přijímala své spoluobčany, které potkalo sluchové postižení, ať už vrozené či získané. Ne každá doba byla přívětivá pro osoby s jakýmkoli postižením, ale většinou se našly osoby, které postiženým podaly pomocnou ruku. Předsudky byly tím hlavním, co vytvářelo náhled na sluchově postižené, člověk který nemluvil, byl jiný, nejčastěji byl považován za hloupého, neboť neměl dar řeči, ten dar, který dal Bůh člověku a tím jej vyzdvihl nad ostatní živé bytosti. Zrovna tak, jak se vyvíjel přístup k samotným lidem se sluchovým postižením, se vyvíjela i lékařská péče. Vyvíjelo se i názvosloví, nejprve byli sluchově postižení nazýváni hluchoněmými, posléze neslyšícími. Přestože se termín hluchoněmí již běžně neužívá, v této práci se setkáme se všemi těmito pojmenováními, neboť se snažíme o historický přehled a k tomu samozřejmě patří i terminologie v historickém kontextu. Nezavírejme oči před lidmi, kteří potřebují naši pomoc. Zkusme jim podat pomocnou ruku a usnadnit jim jejich život, musíme se snažit, aby současná společnost byla tou nejlepší v přístupu ke sluchově postiženým, pokud na to budeme nahlížet z historického hlediska.

V první části se podíváme, co vlastně sluchové postižení znamená z lékařského hlediska, jakým směrem se lékařská péče vyvíjela a jak se měnila společnost ve vztahu ke sluchově postiženým.

V druhé části se budeme věnovat komunikaci sluchově postižených, jak se měnila v různých obdobích.

Třetí část práce se zabývá vývojem vzdělávání sluchově postižených, školami a vzdělávacími zařízeními pro sluchově postižené.

Čtvrtá část zkoumá spolkovou činnost sluchově postižených.

Pátá, závěrečná část sleduje vydávání novin a časopisů pro sluchově postižené.

Chtěli bychom zde porovnat péči o postižené v historii, jak se ostatní snažili pomoci neslyšícím a jak oni sami se začleňovali do společnosti.

1 LÉKAŘSKÁ PÉČE O SLUCHOVĚ POSTIŽENÉ V HISTORII

1.1 Vývoj lékařské péče o sluchově postižené

Počátek lékařské péče nebyl jednoduchý. Až do 17. století, kdy anglický anatom Thomas Willis rozpoznal k čemu slouží v uchu hlemýžď, byl zastáván názor, že hluchota a němota spolu úzce souvisí, teprve potom bylo zjištěno, že i neslyšící člověk se může naučit mluvit. Jak uvádí Malý (1907, str. 19) „*Veškerá nauka hluchoněmosti zakládá se na ústroji ucha, praví Neureutter. Věky uplynuly, než se došlo ku poznání pravdy, že hluchoněmost jsou vlastně nemoci dvě a sice hluchost jako nemoc prvotná a němost z ní vyplývající jako nemoc druhotná, a že by němost přirozeně pominula, kdyby se hluchost jako příčina její odstranila.*“ Protože nebyla známa anatomie ucha, lékaři měli prozkoumáno pouze vnější ucho od boltce k bubínku. Prvními lékařskými nástroji bylo oko lékaře a malé zrcátko. První léčebné pokusy připomínaly spíš magii než lékařské postupy. Neslyšící byli léčeni například používáním projímadel, vyvoláváním zánětů v dutině ústní v domněnku, že dojde k rozproudění krve v této oblasti a řeč se dostaví. Jsou uváděny i případy, kdy se lékaři pokoušeli o navrácení sluchu úderem do hlavy, použitím silného sluchového vjemu v bezprostřední blízkosti postiženého, jako například výstřel z děla, rozeznění zvonů, ale právě tyto sluchové nárazy byly často příčinou ztráty sluchu než aby vedly k jeho získání. Velmi častým lékařským zákrokem bylo takzvané podříznutí jazyka, kdy lékaři předpokládali, že němost je důsledkem přirostlého a tudíž nehybného jazyka. Kromě lékařů se objevovali také různí šarlatáni, kteří se snažili hluchoněmé přesvědčit o léčebných účincích svých nejrůznějších mastí či lektvarů. Samozřejmě se o žádné léčení nejednalo, postižený, který jim uvěřil mohl být nakonec rád, že kromě ztráty finančních prostředků neutrpěl ještě další újmu na zdraví či dokonce životě.

Posunem ve vyšetřovacích metodách se stala nová vyšetřovací metoda dr. Bezolda, kterou předvedl na sjezdu ušních lékařů v roce 1899 v Mnichově. Dokázal předvést za pomoci různých ladiček a varhanních píšťal všechny lidskému uchu slyšitelné tóny. Na základě toho, které tóny je ucho neslyšícího schopno zachytit, určoval, které hlásky

bude schopen se naučit. Jak uvádí Malý (1907, str. 36) „*Zachycuje-li ucho hluchoněmého pouze hluboké nebo pouze vysoké tóny, nelze sluchovou vnímavost zesílit cvičením jednotlivých hlásek (mluvením jich přímo do ucha) nebo přiváděním tónů. Sluchovou vnímavost těch toliko hluchoněmých možno vypěstovati, kteří slyší střední tóny.*“ Další metody se rozvíjely tak, jak se rozvíjela otorinolaryngologie a následně z ní vyčlenivší se foniatrie.

V Čechách se o rozvoj lékařské péče zasloužil, kromě jiných, také lékař Bohdan Neureutter, který své poznatky z péče o hluchoněmé zahrnul do spisu Hluchoněmost ze stanoviska lékařského, který vydává v Praze v roce 1877. Kromě toho, že byl vynikajícím lékařem s velkými zkušenostmi, byl také znám jako lidumil, chudé pacienty léčil bezplatně, působil v radě Pražského ústavu hluchoněmých a zároveň zde poskytoval taktéž bezplatnou lékařskou péči.

Samozřejmě, že vyvstala potřeba mít samostatný lékařský obor, který by se věnoval poruchám sluchu. Během 19. století došlo k velkému rozvoji otorhinolaryngologie, takže bylo jen otázkou času, kdy bude výše uvedená potřeba naplněna. Došlo tedy ke vzniku foniatrie. Jedná se o samostatný lékařský obor, který se věnuje vadám a poruchám sluchu, řeči a hlasu, jejich prevenci a léčbě. V počátcích byly lékařům velmi nápomocny poznatky právě z ústavů pro hluchoněmé, které měly delší zkušenosti než právě vzniklý obor. Učitelé z těchto ústavů mohli pomoci lékařům sdělením těch věcí, které vyznívaly na svých žácích.

V následujících částech této kapitoly se seznámíme s tím, co je to sluchová vada, jak na ni bylo pohlíženo v minulosti. Dále s tím, jak jsou sluchové vady rozděleny a pro větší srozumitelnost jsou jednotlivé podkapitoly nazvány současnou terminologií, přestože na ně budeme pohlížet i v historickém kontextu.

1.2 Etiologie

Sluchovou vadu můžeme popsat jako zvýšení sluchového prahu, které je trvalé, nezlepšuje se a ani léčbou ho nelze příznivě ovlivnit. Závažnější sluchová ztráta ať již percepční, převodní či kombinovaná představuje pro člověka silný společenský handicap. Sluchová vada může vzniknout poškozením jakékoli části sluchového orgánu. Přibližně v 50 procentech jsou příčiny sluchového postižení způsobeny geneticky

podmíněnými vadami. Jak uvádí Slowík (2007, str.72) „setkáváme se při tom se zajímavými fenomény: při autozomálně recesivní dědičnosti hluchoty se musí setkat dva rodiče s totožnými formami jedné konkrétní alely, aby jejich dítě bylo právě vlivem této homozygotní kombinace sluchově postižené, pokud se narodí dítě dvěma neslyšícím rodičům s odlišnou formou uvedené alely, bude nejspíše normálně slyšící.“

Vrozené postižení sluchu mohou způsobit samozřejmě také další faktory:

- infekční onemocnění matky během těhotenství – zarděnky, spalničky, chřipka
- lékové embryopatie

Postižení sluchu vzniklá v průběhu života, vznikají zejména způsobenými úrazy hlavy, dále zjišťujeme, že na jejich vzniku se podílejí prodělaná onemocnění jako například časté záněty středouší, průšnice či meningitida. V ojedinělých případech může k poškození sluchu dojít také po používání některých léků. I stárnutí může mít jako jeden z příznaků úbytek sluchu. Výraznější zhoršení kvality sluch můžeme pozorovat skoro u jedné třetiny osob, které jsou starší 60 let. Ovšem i poruchy sluchu, které se objeví během života mohou být zapříčiněné vrozenou vadou, která se ovšem dosud neprojevila, ale naplno propukla až na základě nějakého faktoru, který zapůsobil jako spouštěč.

Toto jsou fakta, která známe dnes, víme, že v historii se mnozí lékaři zabývali tématem hluchoněmosti a některé jejich závěry můžeme odsouhlasit a jiné naopak byly špatné. Jak uvádí Malý (1907, str. 5) „*Jak prof. dr. Bohdan Neureutter ve svém spise (Hluchoněmost ze stanoviska lékařského. Praha 1877) uvádí, dlužno rozeznávati hluchoněmost od hluchosti, od pouhé němosti a od blboněmosti.*“

Za hluchoněmé byly pokládány ty osoby, které z důvodu chybějícího či nedostatečného sluchu nemohly vzděláváním dosáhnout takových výsledků jako jejich zdraví vrstevníci. Hluchoněmí byli označováni ti, jenž nebyli obdařeni sluchem a tudíž se ani nedokázali naučit mluvenou řeč tím, že pobývali s normálně mluvícími lidmi, protože od nich řeč nemohli pochytit.

Hluchost dle dřívějších názorů způsobovaly rozličné příčiny, například nemoci vnějšího a vnitřního ucha, závažná onemocnění, jako například záněty mozkových blan, těžká horečnatá onemocnění, nedostatečná výživa mozku či vysoký věk.

Němost, na rozdíl od hluchosti, může vzniknout i u jedince bez poškození sluchu, jestliže nemá možnost řeč rozvinout. Příkladem jsou třeba takzvané vlčí děti, které vyrůstaly ve společnosti zvířat. Přestože byly v naprosté většině po psychické a fyzické stránce v pořádku, nemohla se u nich řeč vyvinout, protože neměly vzor, podle kterého by se to mohly naučit. Po příchodu do společnosti lidí se ovšem takovýto němý mluvit naučil. Němost ovšem může vzniknout i z vrozené vady mluvidel, že nemůže mluvit vůbec nebo mluví nesrozumitelně, zde je nutno volit vhodná cvičení, aby se řeč upravila alespoň do té míry, že takovému jedinci bude lépe rozumět.

Blbost se dle Neureuttera objevuje v rozličných stupních. Podle výše postižení se úměrně zvyšuje neschopnost se naučit mluvit, třebaže ve většině případů sluch nebývá postižen vůbec nebo jen málo. Takto postižený nemůže být nazýván hluchoněmým.

Péči o osoby se sluchovým postižením se zabývá obor speciální pedagogiky – surdopedie. Název pochází z latinských slov surdus = hluchý či hloupý a paidea = výchova. Již z tohoto spojení je vidět, jak na hluchoněmé bylo nahlíženo. V roce 1983 se surdopedie oddělila od logopedie a je samostatnou vědní disciplínou.

1.2.1 Klasifikace sluchového postižení

Sluchové postižení, které patří k nejtěžším postižením, můžeme rozdělovat podle několika hledisek, jedním z nich je doba vzniku sluchového postižení, další je stupeň postižení a dalším je místo vzniku sluchového postižení z hlediska fyziologického. K podobným závěrům došli i lékaři v historii. Slowík (2007,s.72) říká: „Sluchové postižení je obsahově značně pestrý pojem. Důležitými faktory jsou především velikost sluchové ztráty a doba vzniku postižení.“ Věnujme se trochu blíže rozdělení na tyto tři skupiny.

1.2.2 Klasifikace sluchových vad podle doby vzniku

Z hlediska doby vzniku rozdělujeme sluchové vady na vrozené a získané během života.

- Vrozené vady vznikají v důsledku dědičnosti nebo v době zrání plodu, tudíž dítě se již narodí se sluchovou vadou. Jedná se jak o perinatální, tak i prenatalní období. Rizikovými faktory jsou nemoci matky, zejména pokud onemocní v prvních třech měsících těhotenství – ohrožující nemoci jsou například zarděnky, spalničky a další. Dále může zdárný vývoj plodu ohrozit například RTG záření. V perinatálním období dítě ohrožuje jak nízká porodní hmotnost, rozdílnost Rh faktoru či poporodní žloutenka.
- Získané vady vznikají až po narození. Je zde velký rozdíl, kdy vada vznikne, jestli se jedná o prelingvální vadu, tedy vzniklou před zahájením vývoje řeči či o vadu postlingvální, tedy vzniklou po ukončeném řečovém vývoji. Ale v každém případě je nejdůležitější rychlé odhalení sluchové vady.

Stejně tak byly rozdělovány sluchové vady i v minulosti, kdy byly nazývány hluchostí vrozenou a hluchostí přisvojenou. Toto rozdělení bylo v historii, z důvodu nedostatečné znalosti anatomie ucha, nejběžnějším. Protože to, jestli jedinec neslyší od narození či až v průběhu života se dalo nejspíše zjistit.

Hluchost vrozená vzniká ještě před narozením. Jak uvádí Malý (1907, str.11) „*Příčiny vrozené hluchosti, píše Neureutter, zakládají se v nedostatečném vyvinutí sluchového aparátu neb ústředních částí mozkových, zvláště v počátku čívu sluchového následkem porušeného vyvinutí, dále v nedostatku zevnějšího zvukovodu, zrůdností jedné nebo více kostiček sluchových, nedostatečně vyvinutém závitku, bludiště atd.*“ Za další příčiny vrozené hluchosti jsou považovány závažné nemoci rodičů jako je např. syfilis, dědičnost, příbuznost mezi rodiči, působení škodlivých vlivů na plod během těhotenství a další. Dědičnost je dle Malého prokázána zvláště v těch případech, kdy jeden či oba rodiče jsou hluchoněmí.

Hluchost přisvojená vzniká až po narození dítěte, a to buď v raném věku, kdy dítě ještě nemá rozvinutou řeč nebo ve věku pozdějším, s částečně či plně vyvinutou řečí. Příčiny přisvojené hluchosti jsou připisovány nejčastěji nemocem či úrazům. Jak uvádí Malý (1907, str.15-16) „*Vyskytují se případy, v nichž vyvinula se hluchoněmost, aniž by se dalo dokázati místní onemocnění ucha, jako z leknutí, z rozsáhlých spálenin, záduchy,*

náhlého působení zimy atd. Poslední příčina vyzývá k opatrnosti, radí Neureutter, při stálém užívání studena na hlavu dítěte. Též pozorovány byly případy ohluchnutí cestou sympatie. Tak např. dostavila se hluchost v průběhu hniloby zubů třenovců, obtížného prořezávání zubů atd., kterážto sympatie vyplývá podle tvrzení Neureutterova z rozmanitého spojení a rozvětvení čívu sluchového a obličejového v uchu. Jaká proměna v uchu se objevuje cestou sympatie, není známo. Často se jako jedna z nemocí uváděl též zánět mozku a mozkových blan. Ovšem někteří doboví lékaři uvádí, že se za své praxe nesetkali s případem těchto nemocí, který by skončil úplným vyléčením. Buď pacient zemře nebo je sice zdánlivě vyléčen, ale má natolik poškozený mozek, že není schopen plnohodnotného života a není možno posoudit rozsah případného sluchového deficitu.

1.2.3 Klasifikace sluchových vad podle stupně postižení

- Nedoslýchavost můžeme dále rozdělit na převodní a percepční. Člověk s převodní nedoslýchavostí je schopen rozeznávat lidskou řeč. Percepční nedoslýchavost je zkreslené vnímání řeči. Nedoslýchavost dále rozdělujeme na lehnou, střední a těžkou. - -
-Hluchota znamená, že jedinec není schopen vnímat zvuk. ztráta sluchu je úplná, někdy se vyskytují i zbytky sluchu. Další sluchovou vadou podle stupně postižení je Ohluchlost - jedná se o těžkou nebo úplnou ztrátu sluchu, která vzniká po dokončení řečového vývoje v průběhu života. Lidé s tímto typem ztráty sluchu mají zachovanou řeč a dorozumívací schopnost.. V roce 1980 byla Světovou zdravotnickou organizací (WHO) stanovena škála stupňů sluchových poruch podle velikosti ztráty sluchu, která rozděluje sluchové vady podle velikosti ztráty decibel.

Dříve byly tyto vady nazývány hluchostí úplnou, neúplnou a částečnou.

Hluchost úplná nastává, jestliže ucho nedokáže zachytit ani sebemenší zvuk o silné intenzitě.

Hluchost neúplná je tehdy, jestliže jedinec je schopen slyšet zvuky velice silné intenzity, jako například výstřel z děla, velmi intenzivní bouře, silné bubnování, bouchání.

Hluchost částečná je schopnost rozeznávat hlasitou řeč, hudbu.

Zjišťování rozsahu hluchoty sebou ovšem přinášelo riziko. Bylo možné, že jedinec nereagoval na zvuky, ovšem jeho ucho bylo schopno je zachytit, potom se mohlo stát, že při této zkoušce došlo k poškození sluchu. Proto doboví lékaři nabádali k velké opatrnosti při těchto pokusech.

1.2.4 Klasifikace sluchových vad podle místa vzniku

Podle místa vzniku, tedy z hlediska fyziologického dělíme vady sluchu na tři základní skupiny:

- převodní vady – převodní vady nikdy nezpůsobují úplnou hluchotu, člověk špatně slyší. Porucha se nachází v mechanické části sluchové dráhy středního ucha. Převodní vadou je i ucpaní zvukovodu mazem, nápravu musí zjednat lékař, další vadou mohou být i různé deformity, které jsou vrozené, stává se i že není vytvořen boltec, případně je deformován.

- percepční vady – jsou horší než vady převodní, může dojít i k úplné hluchotě. Poškození se nachází ve vnitřním uchu. Člověk s percepční vadou špatně rozumí, špatně vnímá zvuk. Příčiny jsou různé ať už se jedná o vrozené či získané, vrozená percepční vada může být způsobena například užívání drog matkou v době těhotenství či některým z infekčních onemocnění, které prodělá žena v období těhotenství jako je například toxoplasmóza, zarděnky či jiné. Získaná percepční vada může vzniknout například při úrazu hlavy, kdy může dojít k přetěžení sluchového nervu či k odumírání vláskových buněk.

- kombinované vady – člověk je postižen i percepční i převodní sluchovou vadou.

Až do 17. století se tyto typy vad nerozeznávaly, neboť nebylo prozkoumáno vnitřní ucho. Teprve poté bylo uznáno, že ztráta sluchu a neschopnost mluvit nemají souvislost. Teprve s dalším vývojem otorinolaryngologie se rozvíjí i poznatky, které později vedou k rozdělení sluchových vad podle místa vzniku.

Skutečnou hluchoněmostí je nazývána úplná ztráta sluchu a řeči.

Neprávě hluchoněmí je označení pro jednice, kteří mají zbytky sluchu a jsou tedy schopni se naučit mluvit.

Sluchem choří – dnes bychom je označili za nedoslýchavé.

2 KOMUNIKACE OSOB SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

2.1 Vývoj komunikace osob se sluchovým postižením

Komunikace osob se sluchovým postižením a zdravými lidmi nebo i komunikace neslyšících mezi sebou je značně ztížená. Jak uvádí Poul (1996, str.29) „*Naučit mluvit hluché dítě a dát mu řeč je umění, nikoliv přirozený vývoj, předpokládá záměrné a systematické vyučování. Toto vyučování musí uskutečňovat vzájemné pronikání obou činitelů (věc a řeč), aby při samém začátku splynula ,věc, a ,řeč, v nedělitelnou jednotku, aby je nich neoddělovalo.*“ Používat běžné mluvené slovo je často nemožné, bylo proto nutné vyvinout nějakou metodu, která by komunikaci mezi neslyšícími zjednodušila. Už od počátku můžeme pozorovat rozdíly v komunikaci u dětí slyšících rodičů a u dětí rodičů neslyšících. Děti slyšících rodičů většinou nebyli schopni se se svými dětmi dorozumět. Tyto děti znaly věci pouze tak, co o nich mohly zjistit hmatem či zrakem. Hluchota je velkým problémem právě v procesu získávání řeči. Hluchoněmi nemohou sluchem vstřebávat gramatiku, nelze řeč kontrolovat sluchem.

Již o počátku je sluchové postižení považováno za nejtěžší typ postižení, je horší než ztráta zraku. Slepota odděluje lidi od věcí, ale hluchota odděluje lidi od lidí. Hluchoněmi mají daleko větší komunikační bariéru než lidé s jakýmkoli jiným typem postižení. Ve většině případů nerozumí humoru, veškeré informace, které se jich týkají berou naprosto vážně a pak velmi často dochází k tomu, že se cítí ukřivděni.

Hluchoněmé děti se učily mluvit až kolem šestého roku života. Slyšící děti proti nim měli samozřejmě velký náskok a v šesti letech měli již velmi bohatou slovní zásobu. Hluchoněmé děti si nejprve musely osvojit mluvenou češtinu, která byla vyučujícím jazykem. Vyučování češtiny bylo velmi intenzivní, ale bylo ke škodě ostatních předmětů. Nikdy ve slovní zásobě neměli šanci dohnat děti slyšící.

První zmínky o vzdělávání neslyšících jsou zachyceny již ve starověku, zmiňuje se o nich např. Aristoteles, který ovšem nevěří, že neslyšící se mohou vzdělávat, protože

jsou považováni za mentálně zaostalé, jsou vyčleňováni na okraj společnosti, která neuznává někoho, kdo vybočuje z jejich řad, z nastavených pravidel a rolí. Takovýto člověk je bez šance dokázat, že se neliší od ostatních členů společnosti ničím jiným, než tím, že nebyl obdařen sluchem. Platón či Sokrates se sice zajímali o gesta, kterými se neslyšící mezi sebou dorozumívali, ale nepovažovali je za jazyk. Bylo to natolik odlišné od jejich způsobu komunikace, že to pozorovali pouze jako zajímavost.

Prvním skutečným učitelem neslyšících se tedy stává španělský mnich Pedro Ponce de Leon, který v 16. století zakládá školu pro neslyšící v klášteře sv. Salvátora de Ona. Využíval znalostí posunkové řeči, kterou se dorozumívali mniši v klášteře k výuce hluchoněmých. Dále používal prstovou abecedu a psaní. Jeho žáci ovšem pocházeli pouze ze šlechtických rodin.

Anglický lékař John Buhver vydal v 17. století knihy Chirologia a Chironomia, kde chirologií nazývá prstovou abecedu a chironomií znakovou řeč. Zhruba o sto let později švýcarský lékař Johann Konrád Ammán vydává v latině dvě knihy. Hluchý mluvící a Pojednání o řeči, kde velice otevřeně popisuje své učitelské postupy při výuce neslyšících. Jeho knihy se velmi rozšířily a byly velice oblíbené u jeho následovníků v 18. a 19. století.

Abbé Charles Michel de l'Épée zakládá v roce 1770 Epéeho školu pro neslyšící později přejmenovanou na Národní institut pro neslyšící ve Francii. Na rozdíl od svých předchůdců se snaží poskytnout vzdělání co největšímu počtu neslyšících, v hojně míře používá znakový jazyk při výuce, učí žáky prstovou abecedu a když ovládají slova, učí je zapisovat a poté i vyslovovat. Znakování používá ve všech předmětech jako je matematika, latina, dějepis a další. Znaky, které sám vymyslel nazval metodickými znaky. Jak uvádí Poul (1996, str.15-16) „ *De l'Épée vycházel ze staré téze (sluch nahradit zrakem), ale dal jí novou podobu: základem jeho metody je posunek, posunková řeč. Každý neslyšící si spontánně vytváří posunkovou řeč. Vychovatel proto snadno dosáhne cíle výchovy, když jeho posunků užije. Tuto přirozenou posunkovou řeč však bude rozvíjet, bude ji metodicky kultivovat.*“ Vydává knihy Vzdělávání hluchoněmých pomocí metodických posuňků a Pravdivý způsob vzdělávání hluchoněmých ověřený dlouholetou praxí. Své metody před nikým neutajuje.

V Německu v této době působí Samuel Heinicke, který zakládá v Lipsku v roce 1778 první ústav pro hluchoněmé. Byl samouk, používal pouze orální metodu, chtěl aby jeho žáci co nejvíce mluvili.

České osobnosti, které se zasloužily o rozvoj komunikace neslyšících zde uvedeme pouze jmenovitě, protože ve většině případů je o nich psáno u jednotlivých ústavů, na kterých působily.

páter Václav Frost – vytvořil Frostovu metodu komunikace

páter Karel Berger – ředitel Pražského ústavu pro hluchoněmé

Karel Malý – jeden z nejvýznamnějších učitelů hluchoněmých

biskup Valerián Johannes Jirsík - zakladatel ústavu v Českých Budějovicích

Mudr. Karel Výmola – vynikající ušní lékař

kněz Karel Kmoch – vynikající znalec znakového jazyka

Václav Kořátko – psal učebnice pro hluchoněmé

Antonín Vetešník – vynikající znalec znakového jazyka

Viktor Parma – zemský školní inspektor

Toto je jen malý výčet těch, kteří se zasloužili o rozvoj komunikačních metod pro neslyšící, ať už se jedná o znakový jazyk, odezírání, prstovou abecedu. V dnešní době technika přináší i další, až dosud netušené možnosti dorozumívání neslyšících mezi sebou.

Jednotlivé ústavy měli v podstatě na výběr ze dvou metod výuky komunikace. Jednalo se o bilingvální metodu, tak se nazývá dnes, dříve se nazývala metoda známková, a o metodu orální. Záleželo na tom, kdo ústav vedl a jakou metodu podporoval, většina ústavů se postupně přiklonila k metodě čistě orální.

2.1.1 Bilingvální metoda

Při vyučování pomocí bilingvální metody vycházíme z toho, že mateřským jazykem sluchově postižených je výhradně jazyk znakový. Znakový jazyk není mezinárodním jazykem, sluchově postižení v každé zemi mají svůj vlastní znakový jazyk. Ale znakové jazyky různých národů mají hodně podobného. Je velmi pravděpodobné, že neslyšící z různých zemí se mezi sebou domluví snáze než neslyšící Čech se slyšícím Čechem. Tato bariéra je daleko větší než různost znakových jazyků. Vznikal převážně tam, kde se setkávali neslyšící. Čeština je vyučována jako druhý jazyk. Vyučuje se mluvenou češtinou a prvotní důraz je kladen na psaní a čtení.

V Čechách se začíná bilingvální metoda objevovat hned od založení Pražského ústavu pro hluchoněmé v roce 1786. Bylo velkým štěstím, že od otevření tohoto ústavu zde vyučovalo mnoho významných učitelů. Např. Karel Berger, P. Stork, Václav Frost.

Páter Karel Berger působil jako farář v Blatně, kde žilo několik hluchoněmých dětí, páter Berger kvůli nim navštívil ústav pro hluchoněmé ve Vídni, aby zjistil, jak je možno jim zajistit vzdělávání. V roce 1786 se stává ředitelem nově založeného Pražského ústavu pro hluchoněmé, žáky učí číst a psát pomocí prstové abecedy. Jednotlivé pojmy učí za pomoci znaků.

Páter Václav Frost byl jedním z nejpodstatnějších, co se týká bilingvální metody. Páter Frost vymyslel takzvanou Pražskou kombinovanou metodu, kdy vycházel z toho, že hluchoněmé je třeba podporovat k víře v Boha a proto se také i hluchoněmý musí s lidmi i Bohem domluvit a to není jinak možné, než že se naučí i český jazyk, kromě jazyka znakového. Ovšem znakový jazyk považoval za mateřský jazyk neslyšících.

Sám se vždy na vyučování pečlivě připravoval. Jak uvádí Malý (1907, str.73) „V. Frost, rodák z Novosedla u Bezděže. Byl to muž jaré síly, pln zápalu pro dobrou věc hluchoněmých. Jako kaplan ve Mšeně ujal se několika hluchoněmých dětí tamní kolatury a docílil vyučováním jich pozoruhodných výsledků. Povoláním za učitele na ústav pro hluchoněmé v Praze bylo mu otevřeno širé pole působnosti. Bylo však také povolání Frostovo za učitele hluchoněmých vlastní bytostí jeho. Vyučoval, vždy jsa dobře připraven, stoje na výstupku, v jehož pozadí se prostírala dlouhá školní tabule, přitom měl hlavu nakloněnou poněkud v před, nebo tam přecházel, pobíhal, poskakoval,

poposedal, klekal i lehal, jak mu to ukládalo živé dramaticko – plastické znázorňování. S úžasnou rychlostí stal se srozumitelným chovancům svým, jejichž zraky s dychtivostí sledovaly každý jeho pohyb, každé hnutí úst, svalův obličejových a očí .“ Takzvaná Frostova Pražská metoda není tedy ničím jiným než metodou bilingvální a je smutné, že v Čechách upadla v zapomnění a teprve v nedávné minulosti ji znovu pracně objevujeme a uvádíme v praxi. Dalším významným činitelem tohoto ústavu byl K.M.Kmoch, který znakovou řeč dlouho bránil před těmi, kteří chtěli prosadit orální metodu. Bilingvální metoda v tomto ústavu byla potlačena v tomto ústavu ve 30.tých letech minulého století, kdy nový ředitel A.Novák zakazuje používání znakového jazyka. Znakový jazyk, ale přece jen nezanikl, byl neslyšícími udržován a proto může být nyní opět používán.

2.1.2 Orální metoda

Při orální metodě využíváme pouze mluveného slova. Vyučujeme pouze odezíráním a důraz je kladen na artikulaci. Tato činnost je velice namáhavá a vysilující. Ne všichni neslyšící jsou však schopni se naučit bezvadně odezírat. Nedoplňujeme žádným podpurným vizuálním podnětem. U žáků neslyšících je téměř nemožné vytvořit mluvu, a proto žáci se sluchovým postižením se nemohli vyrovnat v dosažených výsledcích svým slyšícím spolužákům se srovnatelnými předpoklady, dlouhou dobu byli tedy sluchově postižení považováni i mentálně postižení.

Průkopníkem čisté orální metody byl Friedrich Moritz Hill, napsal na toto téma mnoho publikací, vyučoval učitele pro neslyšící a byl vůbec jedním z nejvýznamnějších učitelů hluchoněmých všech dob. Jeho základní tezí bylo to, že neslyšící dítě se musí naučit mluvit a potom číst a psát – stejně jako dítě slyšící.

Dříve byla metoda orální používána jako jediná a znakový jazyk byl zakázán. V Čechách došlo k zavedení metody orální ve 20.tých letech minulého století, kdy byl založen První český ústav pro hluchoněmé v Praze. Stalo se tak roku 1916, ústav založil prof.Karel Výmola, který znakový jazyk neuznával a sám se ho také odmítl naučit. Podařilo se mu prosadit vyučování pouze orální metodou a dokonce do takové

míry, že Ministerstvo školství poskytovalo rozličné výhody jako např. vyšší platy, jistou penzi, poskytnutí bytu a další, pouze těm ústavům a zařízením pro sluchově postižené, které zakázaly znakový jazyk.

Odpor ke znakovému jazyku a xenofobie ke sluchově postiženým došla až tak daleko, že ještě v 70. letech minulého století požadovali obyvatelé na Praze 5, kde se nacházely školy a odborné učiliště pro sluchově postižené, aby bylo zakázáno znakovat na veřejnosti, neboť tento způsob komunikace prý urážel „normální“ obyvatelstvo.

2.1.3 Totální komunikace

Tato metoda patří mezi metody poměrně mladé, ale zde ji zmiňujeme proto, aby přehled o komunikačních metodách byl ucelený. Při totální komunikaci vycházíme z toho, že ze všeho nejdůležitější je navázat komunikaci jakýmkoli dostupnými metodami. Využíváme mluvení, piktogramů, znakového jazyka, dotyku a dalších komunikačních možností. Tato metoda je využívána ve většině škol a zařízení pro sluchově postižené.

Do světa se rozšířila v šedesátých letech 20. století z USA.

Všechny metody komunikace by ovšem měly být voleny s ohledem na konkrétního jedince. Tak na to bylo často nahlíženo i v minulosti. Jak uvádí Malý (1907, str. 83) *„Vzdělávacích method pro hluchoněmé bylo a jest mnoho, všechny jsou zajisté k jednomu účelu – hluchoněmým prospěti. Že jedné nebo druhé metody bylo užito k účelům sobeckým obohacení se nebo získání slávy, není snad na úkor metody té a nevyváží zásluhy mužů šlechtných, kteří vzdělávání hluchoněmých věnovali a věnují veškeré síly ducha svého i těla, jmění své i vyhlídky na vynikající postavení v životě občanském nebo v církvi. Mužové tací povolání svému přinášejí oběť. Nejlepší metodou musí býti uznána ta, která dovede srdce hluchoněmého rozlítiti ohněm pro dobro, mysl jeho zušlechtiti, snahu jeho stále pobádati ku konání dobra, která jej dovede přesvědčiti, že i on jest člověk jako občané druzí a s nimi rovné povinnosti má k sobě, k nim , k nadřízeným, k císaři, k zákonům, k vlasti, k Bohu, k příkázáním jeho, k církvi. „ Ale ne všichni učitelé a vychovatelé se tím dokázali řídit, pokud ředitel ústavu*

propagoval konkrétní metodu, postupně byla zavedena v celém ústavu a metoda druhá byla potlačena.

3 VZDĚLÁVÁNÍ SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH

DO ROKU 1989

3.1 Vývoj vzdělávání osob se sluchovým postižením

Vzdělávání sluchově postižených prošlo velkým vývojem. Jak uvádí Poul (1996, str.5)

„Neslyšící a nemluvící osoba byla vždycky ve společnosti nápadná- vzdor tomu je o osudech neslyšících osob ve starověkých kulturních státech jen málo zpráv. V řecké obci ani v římském státě se s neslyšícími v občanském životě nepočítalo. hluchoněmost byla i vzdělanými lidmi mnohdy pokládána za duševní poruchu a život neslyšících se setkával s křivdami, s neporozuměním, s překážkami, ale i s pochopením. Codex Justinianův z let 529 – 534 nedovoľoval neslyšícím pořizovat závěť: i církev se od nejstarších dob zabývala na svých synodách problémy s neslyšícími ohledně přijímání svátostí. Kolem roku 1200 dovoľovalo církevní právo neslyšícímu uzavřít sňatek posunkovou řečí a hluchoněmost nebyla uváděna mezi důvody, pro které by mohla církev prohlásit manželství za neplatné.“ Zde je zřetelně vidět, že posun chování druhých lidí k neslyšícím byl obrovský. Od naprostého odmítání a považování neslyšících za méněcenné, nevzdělavatelné, nevychovatelné, přes dílčí ústupky až k přijímání těchto lidí takových, jací opravdu jsou. Jak se v historii měnila doba, zřízení a postoje nejvyšších hodnostářů, hlavně církevních, tak se měnil přístup k lidem s postižením. Všechna období v historii komunikace přesto měla něco společného – snahu o to, přizpůsobit hluchoněmé slyšící společnosti, jen málokdo byl schopen se s postiženými domluvit, každý očekával, že neslyšící se domluví s ním.

Víme, že ve starověku byly děti s handicapem usmrcovány buď ihned nebo ve věku asi 6 let, pokud u nich bylo podezření na nějaký handicap předstupovaly před radu starších, která nad nimi vynesla ortel, posuzovalo se zde také to, zda jedinec je hluchý od narození či ohluchl vinou např. úrazu.

Při nástupu křesťanství se očekával zázrak, který by postižené jedince rázem uzdravil, jestliže zázrak nenastal a postižení nezmizelo, nemohl se takový člověk domoci nijakých práv, která by mu náležela. Postižení jakéhokoli druhu bylo považováno za zlé znamení.

Až ve středověku se můžeme setkat s prvními pokusy o vzdělávání sluchově postižených, tuto úlohu na sebe přebírala zejména církev a proto vzdělávání probíhalo pod vedením mnichů v klášterech. Jak již bylo v této době zvykem, jednalo se převážně o děti šlechticů. Dle nemnoha zpráv, které máme z této doby a oblasti k dispozici se mniši snažili naučit tyto děti dorozumívání pomocí posunků, které pro ně nebyly neznáme, neboť oni sami se pomocí nich snažili dorozumívat.

V knize Jana Amose Komenského Vše výchova můžeme najít zmínku o vzdělávání všech dětí bez rozdílu, což můžeme považovat za první snahy o zapojení i sluchově postižených do vzdělávání, neboť zde uvádí, že dítě, aby mohlo věc pojmenovat, nejdříve ji musí důkladně poznat.

Doba zakládání ústavů pro hluchoněmé přichází až koncem 18. století. Jako první v Evropě je v roce 1770 založen ústav v Paříži, v roce 1778 ústav v Lipsku, rok 1779 je rokem otevření ústavu ve Vídni a v roce 1784 následuje Řím. Pátým ústavem je v roce 1786 Pražský ústav pro hluchoněmé. V Čechách se o zakládání prvních ústavů zaslouhuje zejména církev, prvními učiteli hluchoněmých se tak stávali vesměs církevní hodnostáři, kteří se snažili získávat a kompletovat dosud zjištěné poznatky, které vedli ke zlepšování výuky hluchoněmých. Vzájemně si předávali informace buď osobně či pomocí dopisů. Velkou míru zásluh musíme přiznat také řádovým sestrám, které s posvěcením kongregace pracovaly ve vzdělávacích ústavech jako učitelky, pečovatelky a vychovatelky. Se způsobem učení se nejvíce seznamovaly v Pražském ústavu. Činnost těchto sester nelze žádným způsobem docenit, jelikož se vzdaly světských radovánek a složily řeholní slib, naprosto plně a oddaně se věnovaly svým svěřencům. Neměly žádnou pracovní dobu, byly k dispozici 24 hodin denně, vždy trpělivě a s láskou znovu a znovu vysvětlovaly a pomáhaly, radovaly se z každého sebemenšího úspěchu, věnovaly se všem stejně bez rozdílu jejich stupně nadání. Pomalu, ale jistě překonávaly se svými žáky překážky, které jim byly kladeny do cesty jejich postižením.

Neslyšící děti, které přicházejí do ústavů jsou vesměs zanedbané, rodiče o ně nepečovali, nijak se je nesnažili vzdělávat, nechali je, aby se sami snažili pochopit základní věci, které mohou obsáhnout zrakem a sluchem.

Na počátku 20. století se stále častěji ozývají ústavy, učitelé a spolky neslyšících z celých Čech a Moravy, kteří chtějí stejné vzdělávací podmínky pro své žáky, jako mají děti bez postižení ve svých školách. V roce 1921 se koná v Praze I. sjezd neslyšících, kde se účastníci zajímali o stav školství pro neslyšící. Společně tedy vypracovali Resoluci, kterou ihned schválili hlasováním. Resoluce obsahovala následující závěry:

- uzákonit alespoň osmiletou povinnou docházku pro hluchoněmé děti
- vyučovací metody přizpůsobit intelektovým schopnostem žáka
- zajistit kvalitně vzdělané učitele
- zřizovat školky pro mladší děti
- zřizovat ústavy pro hluchoněmé ve velkých městech a zajistit jejich spolupráci
- založit u každého ústavu spolek, který by pomáhal absolventům ústavu

Zemským spolkem byly tyto požadavky rozpracovány a v roce 1922 byl podán návrh zákona o výchově a vzdělávání hluchoněmých v Republice československé. Bylo zde uvedeno finanční zajišťování chodu ústavů, počty žáků ve třídách, lékařská péče o chovance ústavů, doporučení vyučovat orální metodou, hlavním cílem vzdělávání měla být taková příprava žáka, která by mu umožnila samostatný život ve společnosti. Na základě návrhů v roce 1923 dr. Karel Výmola vypracoval návrh reorganizace péče o hluchoněmé. Tento návrh byl přijat v roce 1924 Zemským správním výborem. Na jeho základě došlo k financování platů učitelů právě Zemským správním výborem, přispíval i na mzdy řádových sester. Odborní učitelé museli mít řádnou kvalifikaci, kterou museli prokázat složenou zkouškou pro vyučování neslyšících. Zemský výbor jmenoval ředitele ústavů. Na všechny ústavy byla zavedena orální metoda, ale znakový jazyk zatím nebyl zakázán. S nástupem orální metody ovšem ubývalo učitelů, kteří jej ovládali. Prvním zemským inspektorem byl jmenován Viktor Parma. Na ústavech byly

prováděny pravidelné kontroly, které měly poukazovat na případné nedostatky ve formě vzdělávání.

Ústavy tedy byly nadále církevní a státní. V církevních ústavech se ti samí kněží a učitelé, kteří je vzdělávali, věnovali žákům i v jejich volném čase. Státní ústavy zřizovaly internáty, kde se žákům věnovali vychovatelé. Jak uvádí Poul (1996, str. 34) „*Jedním z velkých úkolů té doby bylo sjednocování práce ústavů v první republice. Byly tu ústavy soukromé, církevní, zemské a posléze i státní. Ústavy z doby před r. 1914 přinášely vlastní, navzájem rozdílné pracovní postupy. Impulsem pro sjednocení práce byly osnovy z roku 1928, které vydalo ministerstvo pro celou československou republiku.*“

Protože se převážně jednalo o školy a ústavy internátního typu, žáci zde trávili velkou část svého školního života. Protože měli všichni stejný nedostatek, vytvořili si vlastně svůj malý svět sami pro sebe. Učili se žít ve společnosti, osvojovali si praktické dovednosti, zapojovali se do společenských aktivit. Ve všech ústavech se chovanci věnovali přípravě na samostatný život, dívky se pod vedením učitelek věnovaly ručním pracím, chlapci zase manuální práci. Výrobky jednotlivých ústavů byly k vidění na různých výstavách, které ústavy pořádaly.

Aby život v ústavech mohl fungovat, musel mít samozřejmě svůj pevně stanovený řád. Chovanci těchto ústavů měli rozepsaný časový harmonogram od rána do večera na každý den v týdnu. Po splnění základních povinností, jako byla péče o hygienu, úklid, školní povinnosti se ve volném čase věnovali společným radovánkám jako byly například vycházky, návštěvy divadel, výstav. Společně se také věnovali přípravám na různé oslavy, secvičovali divadelní představení, učili se básně. To vše nejen zpestřovalo jejich každodenní stereotyp, ale dětem se také tímto způsobem rozvíjela fantazie a značně se rozšiřovaly jejich vyjadřovací schopnosti.

Protože ústavy byly internátního typu a chovanci jezdili domů málo, většinou na vánoce a prázdniny, účastnili se zde i takových oslav, jako byly narozeniny, svátky a samozřejmě oslavy svátků církevních – velikonoce, vánoce, Mikuláš a významných společenských událostí jako např. oslavy prvního máje.

Velkou událostí na všech ústavech bylo slavnostní ukončení školního roku. Oslava byla přístupná pro veřejnost a žáci měli možnost předvést rodičům vše, co se během roku naučili nejen ze základního trivia. Na akademiích tancovaly, recitovaly básně, měly secvičeny různé sestavy. Dokonce často předváděly v tehdejší době tak oblíbené živé obrazy. Jednalo se o událost tak slavnostní, že často je navštěvovaly vzácné návštěvy, ať už se jednalo o významné představitele města, ve kterém se ústav nacházel či o novináře, kteří poté o akci informovali v dobovém tisku a tím měla nejširší veřejnost možnost se seznámit se životem hluchoněmých.

Po válce zakládání ústavů začalo stagnovat, bylo založeno jen pár škol a více se směřovalo k umístování sluchově postižených do zvláštních škol, protože pochopitelně nedostačovali tempu běžných žáků, což bohužel nevedlo ke snaze uspokojit více jejich specifické vzdělávací potřeby. Až do roku 1989 bylo v Čechách pouze jedno Gymnázium pro sluchově postižené a jen několik málo učilišť.

3.1.1 Ústavy a školy pro sluchově postižené v Čechách

- 1786 – Pražský ústav pro hluchoněmé v Praze

Tento ústav vznikl jako pátý v Evropě na přímý popud císaře Josefa II., který poté, co navštívil ústav pro hluchoněmé v Paříži, rozhodl se vybudovat stejný ústav ve Vídni a Praze. Jak uvádí Autorský kolektiv (1986, str.3) „*Dne 16.září 1786 byla vyslána zvláštní deputace vedená hrabětem Küniglem za císařem do vojenského tábora v Hloubětíně , kde mu sdělila svůj úmysl. Josef II. doporučil, aby místo sirotčince, který již Praha měla od r. 1773, byl v Praze založen ústav pro hluchoněmé. Byl tomuto odvětví školství příznivě nakloněn, protože v Paříži několikrát sledoval vyučování hluchoněmých, které pro veřejnost pořádal abbé de l'Epée, a z jeho rozhodnutí byl založen i ústav pro hluchoněmé ve Vídni.*“

Pražský ústav byl založen zednářskou lóží U sedmi hvězd v jejímž čele v té době stál hrabě Kašpar Heřman Künigl. Pro Prahu to znamenalo skutečné vyznamenání, zařadila se po bok evropským velkoměstům. Tato skutečnost svědčí o změně ve smýšlení společnosti, o lidském přístupu k lidem s postižením, jedná se o změnu v dobrém slova

smyslu. Ústav je nejprve odkázán na finanční pomoc od dobrovolných dárců, různých spolků či peníze z dobročinných sbírek. Teprve v roce 1857 je částečně podporován ze státních prostředků.

Prvním ředitelem se stává páter Karel Berger, který znalosti k vyučování neslyšících čerpal ve Vídni. Ústav byl původně německý, ale v roce 1836 se tady začalo vyučovat také v češtině, kdy zde ředitel Jan Mücke otevírá české oddělení, kde se stal učitelem Petr Miloslav Veselský, který neměl lehkou úlohu, protože ke své práci neměl žádné pomůcky. Vše si musel připravit sám. Napsal dokonce i první české učebnice pro hluchoněmé, které se k naší škodě nedochovaly. Traduje se, že Veselský po ukončení svého působení na tomto ústavu všechny knihy a pomůcky sám zničil.

Kromě jiných význačných osobností tady působil páter Václav Frost, který vytvořil vlastní metodu, jež je známa jako Pražská Frostova (Kombinovaná) metoda, která zde již byla zmíněna a vysvětlena. Další známou osobností byl ředitel ústavu Václav Koťátko – autor prvních učebnic pro neslyšící, vytvořil pro ně čítanku, slabikář, mluvnická cvičení a povídky. Po něm na ředitelské místo nastoupil Karel Kmoch, který byl velkým podporovatelem kombinované metody. Jak uvádí Autorský kolektiv (1986, str.13) *„Důležitým jeho počinem bylo zavedení tzv. přípravné třídy a především pak verbální komunikace při odpoledním zaměstnání, jež zabezpečovaly první řádové učitelky Rosa Deckerová (1843 – 1891) a Irena Holanová (1885 – 1920), za ředitelování Kmochova došlo ke dvěma významným událostem. R. 1886 bylo oslaveno 100 let založení ústavu – Kmoch k tomuto jubileu napsal „Příspěvky k dějinám Pražského soukromého ústavu pro hluchoněmé“, a v letech 1900 – 1902 byla postavena nová budova ústavu, která slouží výchově a vzdělávání neslyšících dodnes.“*

Také zde působil Karel Malý, právem považovaný za nejvýznamnějšího učitele neslyšících, své poznatky včlenil do díla Cvičení řeči. Toto dílo se bohužel dochovalo pouze v rukopise a to jen II. a III. díl, také jeho další knihy jako například Dějiny vzdělání hluchoněmých, Hluchoněmost, Hluchoněmý a příčiny hluchoty ve své době v odborné společnosti měly velký ohlas.

Průkopnický čin znamenalo v roce 1929, kdy byl ředitelem Antonín Vetešník, který výborně ovládal znakový jazyk, rozhodnutí o možnosti přijímat ke vzdělávání i děti ve

věku čtyř let. To znamenalo prakticky to, že vznikla první mateřská škola pro hluchoněmé děti u nás. Radikální změna ve vyučování nastala v roce 1932, kdy se stal ředitelem A. Novák, který po svém nástupu zakazuje používat znakovou řeč a při vyučování zcela převládá čistá orální metoda. V témže roce se ústav také stává zcela českým, protože se zde nachází už jen žáci české národnosti. Pražský ústav byl skoro půl století jediným vzdělávacím zařízením pro hluchoněmé v Čechách, neboť další ústav byl otevřen až v roce 1829 v Brně. Je tedy samozřejmé, že z jeho činnosti čerpali mnozí z těch, kteří vyučovali na dalších nově otevřených ústavech, neboť to byla jediná možnost, jak získat praktické zkušenosti a poznatky o vyučování neslyšících. Zde se také na svoji profesi učitele neslyšících připravovala řada učitelů nejen z Čech, ale i z ciziny.

- 1829 – Moravsko-slezský ústav pro hluchoněmé v Brně

O vybudování tohoto ústavu se zasloužil vrchní rada Zemského soudu v Brně Josef Dietman – rytíř z Traubenburku, který pro tento ústav zakoupil budovu. Slavnostní otevření ústavu proběhlo ovšem až v roce 1832. Prvotně měl sloužit převážně k výchově a vzdělávání chudých hluchoněmých dětí. Jako první stál v čele ústavu kněz Josef Handschuch. K výuce se zde používala hlavně metoda orální. Jsou zde přijímány i české děti, ale až do roku 1857 se v ústavu vyučuje pouze v němčině, až učitel Jan Valíček začíná učit české děti česky, píše pro ně cvičebnice a čítanku pro hluchoněmé. Největšího úspěchu škola dosahuje v roce 1996, kdy zde začínají jako učitelé pracovat sluchově postižení.

- 1844 – Ústav pro židovské hluchoněmé děti v Mikulově

V Mikulově se ve 2. pol. 19. století nacházela největší židovská komunita na Moravě a v té době byl také centrem moravských židů. Sídlil zde také zemský rabín. Židé v každé době dbali na vzdělávání všech svých členů, všem věnovali náležitou péči a to bylo také důvodem pro založení zdejšího ústavu. Ústav ovšem fungoval pouze krátkou dobu a po první světové válce zcela ukončil svou činnost.

- 1858 – Diecézní ústav pro hluchoněmé v Litoměřicích

K otevření ústavu došlo na popud biskupa Augustina Bartoloměje Hillea, který zajistil dostatek finančních darů na provoz. Zkušenosti s vyučováním hluchoněmých získával v Pražském ústavu, kam vyslal kněze J. Mareše, aby pochytil metody vyučování. Ústav nejprve vyučoval pouze žáky německé národnosti, přečkal 1. světovou válku, dokonce byl za přispění Zemského výboru ve 20. letech 20. století opraven. Za 2. světové války působil jako vojenská nemocnice pro Wehrmacht, v roce 1945 již přijímal pouze české žáky, ale již v roce 1947 byl uzavřen.

- 1871 – Ústav pro hluchoněmé v Českých Budějovicích

O založení ústavu se zasloužil česko-budějovický biskup Jan Valerián Jirsík. Spolu s dalšími význačnými občany města ustanovili přípravný výbor, zajistili budovu, pedagogy a finance. Prvním ředitelem ústavu byl jmenován kněz Antonín Picconi, který měl s vyučováním hluchoněmých zkušenosti z Pražského ústavu pro hluchoněmé, spolu s ním zde vyučovaly také řádové sestry z Horažďovic. Biskup Jirsík se o všechny své žáky pravidelně zajímal, navštěvoval je nejen v době vyučování. Jeho zájem o vyučování hluchoněmých vznikl již v době jeho studií, kdy na venkově potkával takto postižené jedince. Zjistil, že, ač je jim třeba poskytováno jídlo či drobný peníz, nevede to ke zlepšení jejich života, že větším přínosem do budoucnosti by bylo zajistit jim vzdělání, aby nemuseli být odkázáni pouze na pomoc druhých. Mezi mnoha skvělými pedagogy můžeme zmínit Františka Husara, který zde působil jako ředitel a dokonale ovládal znakový jazyk. Ústavu se bohužel nedostávalo míst, zájem převyšoval kapacitní možnosti. Fungoval stále jen díky dobročinnosti ostatních, kteří poskytovali finanční dary. V roce 1950 přešel pod správu státu a od roku 1951 byl přemístěn do Stráže nad Nežárkou. Zde ústav sídlil pět let a poté se konečně mohl vrátit do původní budovy, která ovšem byla působením vojenského útvaru značně zdevastovaná. Od roku 1975 byla budova ústavu poskytnuta Diagnostickému ústavu z Vodňan a žáci byli rozmístěni do různých škol, kde jim byly pronajmutí třídy. Zpět se navrátili až v roce 1990, kdy Diagnostický ústav dostal vlastní budovu.

- 1875 – Ústav pro hluchoněmé v Hradci Králové

Ústav je založen na popud biskupa dr. Josefa Jana Hajse. Prvním ředitelem zde byl ustanoven páter Josef Beran, který již dříve soukromě vyučoval hluchoněmé děti. V roce 1889 se do čela ústavu dostává vůbec první žena v takovémto postavení v Čechách – sestra Eustache Rypotová. Za první světové války ústav slouží jako lazaret. Po válce se žáci mohou vrátit zpět a pokračovat ve vyučování. Od roku 1937 jsou v ústavu slavnostně otevřeny školní řemeslné dílny, ve kterých se žáci zdokonalují v praktických oborech.

- 1894 – Ústav pro hluchoněmé děti v Ivančicích

Ivančický ústav byl založen za podpory města Ivančic, které poskytlo na jeho výstavbu zdarma pozemek, stavební materiál z vlastní pískovny a kamenolomu a zavázalo se postarat se o dopravu dětí do ústavu na začátku a konci školního roku. Ve městě totiž stále ještě nebyla vybudována železniční stanice a doprava byla pro mnoho žáků problematická. Ústav byl slavnostně vysvěcen a prvním ředitelem se stává Josef Kolář, který prosazuje pouze orální metodu vyučování. Za 1. světové války byl ústav, tak jako mnoho jiných přeměněn na vojenský lazaret a svému účelu začal znovu sloužit až v roce 1919, kdy se ředitelem stává Jan Válek. Nejen pro své žáky napsal knihy Hluchoněmý a jeho školní výchova a Čítanka pro střední stupeň. V Ivančicích byla v roce 1931 otevřena Živnostenská pokračovací škola pro hluchoněmé.

- 1894 – Moravský zemský ústav pro hluchoněmé děti v Lipníku nad Bečvou

Prvním ředitelem tohoto ústavu se stal Antonín Holzer, pod jehož vedením se ústav úspěšně rozšiřoval. Od roku 1903 zde vyučoval Viktor Parma, který se stal v Československé republice prvním inspektorem škol pro neslyšící. Vyučovala se zde převážně mluvená řeč a cílem bylo začlenit co nejvíce neslyšících dětí do běžné společnosti. V roce 1930 zde jako ředitel působil Hubert Synek, který připravoval učitele k tomu, aby mohli správně pracovat s hluchoněmými dětmi. Vypracoval vlastní metodiku k tvoření hlásek i metodiku pro výuku mluvené řeči. Dále pak přeložil mnoho zahraničních článků z novin, které byly nesporným přínosem pro další práci s dětmi. H. Synek se dětem věnoval i ve svém volném čase, protože děti jezdily k rodičům velice

málo, pro postižené děti pořádali letní kurzy, které byly velmi oblíbené. Následně působil též v Ivančicích a Brně. V roce 1948 zde byly otevřeny národní škola pro hluchoněmé, národní škola pro vadně mluvící a střední škola pro hluchoněmé. Škola fungovala v Lipníku nad Bečvou až do roku 1950, kdy budovu školy zabrala pro své potřeby armáda a škola získala nové zázemí v bývalém klášteře na Svatém Kopečku v Olomouci. Školní výuka pokračovala i nadále a větší důraz byl kladen na využívání zbytků sluchu.

- 1907 – Moravský zemský ústav pro hluchoněmé v Šumperku

Provoz ústavu je sice zahájen v roce 1907, ale protože nemá k dispozici vlastní budovu, sídlí prozatím v Olomouci. Teprve v roce 1913 se stěhuje do Šumperku.

- 1911 – Zemský ústav pro hluchoněmé děti ve Valašském Meziříčí

O založení ústavu ve Valašském Meziříčí se zasloužil poslanec Karel Richter, který poukázal na nedostatek míst pro hluchoněmé v již stávajících ústavech. Po zjišťování přesných čísel, bylo schváleno vybudování tohoto ústavu. Valašské Meziříčí poskytlo pro stavbu pozemek zdarma. Prvním ředitelem se stává Antonín Shell. Ústav je slavnostně otevřen 3. ledna 1911 bohoslužbou v kostele. Během 1. světové války je v ústavu zřízen vojenský lazaret a žáci místo vyučování zůstávají doma, zpět se vracejí až po ukončení války. Děti jsou zde rozdělovány do tříd podle stupně nadání, ale finanční problémy způsobily, že v roce 1920 je ústav donucen uzavřít pomocné třídy a děti dále nevyučovat z důvodu nevzdělavatelnosti. V roce 1948 je ústav rozšířen o mateřskou, národní a střední školu pro hluchoněmé. Je zde otevřena také zvláštní škola pro hluchoněmé.

- 1913 – Ústav pro hluchoněmé děti v Plzni

V budově kláštera je otevřena třída pro neslyšící děti, kterou zde zřídily Školské sestry. Ředitelkou se zde stává sestra Anna Šturmová. V roce 1919 přejímá ústav pod svou správu školská rada a stěhuje jej mimo klášter. Od roku 1924 Zemský výbor zajišťuje mzdy pedagogů a provoz tohoto ústavu umožnil Odbor příznivců a rodičů hluchoněmých dětí při okresní péči o mládež, který ústav zajišťuje finančně. V roce

1931 je ústav rozšířen o internát, školku, učební dílny a školní pozemek. V roce 1937 byl ústav rozšířen, nejprve na zkoušku, o první třídu měšťanské školy pro hluchoněmé.

- 1916 – První český ústav pro hluchoněmé děti v Praze

o založení ústavu se zasloužil prof. Karel Výmola, který byl od roku 1915 předsedou Zemského spolku pro péči o hluchoněmé v Království českém, Zemský spolek chtěl v Praze založit ústav, kde by žáci byli vzděláváni v jazyce českém a pouze metodou orální. Prof. Karel Výmola, který byl výborným ušním lékařem se bohužel do historie sluchově postižených zapsal právě tím, že propagoval pouze metodu orální a znakový jazyk důsledně potíral. Od roku 1927 je ústav dokonce nazýván Výmolovým ústavem. Prof. Výmola zajišťuje pro své zaměstnance mnohé výhody, ale aby jich mohli využívat, musí se na ústavu vyučovat čistě orální metodou. Prvním ředitelem se zde stává Josef Kolář. Problematické je, že ústav nemá vlastní budovu a neustále je nucen se stěhovat. Tato situace trvá až do roku 1925, kdy je zahájena výstavba nové budovy v Praze – Radlicích, která je dokončena v roce 1926, kdy se zde začíná vyučovat. Zahájení provozu je opravdu velkolepé, účastní se ho všichni významní občané včetně primátora a ministra. V roce 1930 byl převeden pod státní správu, čímž byl finančně zabezpečen a získal všemožnou podporu. Již v roce 1940 byla jedna z učeben vybavena kolektivním zesilovačem. V roce 1943 budovu zabírá pro své potřeby Wehrmacht a žáci musí navštěvovat provizorní učební místo v Praze – Bohnicích. Po válce, v roce 1945 se mohou vrátit zpět do své školy. Od roku 1948 je zde střední škola pro hluchoněmé, střední škola pro děti se zbytky sluchu a národní škola pro děti nemluvící. V roce 1948 je provoz rozšířen o Vyšší osvětovou školu pro neslyšící .

- 1917 – Pomocná škola pro hluchoněmé děti v Praze

Za podpory Zemského spolku pro péči o hluchoněmé dochází ke zřízení této školy. Vyučování probíhalo metodou orální a za pomoci tzv. řeči psací. Škola funguje do roku 1932, kdy se slučuje s ústavem na Smíchově.

- 1920 – Pokračovací škola pro hluchoněmé v Praze

Stejně tak, jako škola předchozí i pokračovací škola vzniká za podpory Zemského spolku pro péči o hluchoněmé. Své místo zde mají především učni. Ve škole probíhalo

základní vyučování všeobecné i odborné a praxi získávali u živnostníků v tom oboru, pro který se rozhodli. Jednalo se zejména o zámečníky, truhláře, klenotníky pro dívky pak modistky, švadleny či další. Bohužel ne vždy se podařilo úspěšně vyučeným sehnat místo odpovídající jejich vzdělání.

- 1922 – Ústav pro hluchoněmé v Dolní Lukavici

Slouží jako náhrada za ústav na Smíchově. Jeho správu vykonává Zemský spolek pro péči o hluchoněmé. Ředitelem se stává Viktor Parma, jeden z průkopníků orální metody. V roce 1926 se žáci stěhují do nově otevřeného ústavu pro neslyšící v Praze Radlicích.

- 1928 – Svatojánský ústav pro hluchoněmé dívky v Hradci Králové

Ústav patřil pod správu Sester Nejsvětější Svátosti, hluchoněmé dívky se kromě jiného věnovaly ručním a domácím pracím. Pod vedením řádových sester například vyšívaly mešní roucha.

- 1930 – Ústav pro hluchoněmé,škole odrostlé dívky v Bechyni

Jedná se o pokračovací ústav pro neslyšící dívky, které ukončily vzdělání v ústavech pro hluchoněmé. Zde je dále vzdělávají řádové sestry z Horažďovic. Dívky jsou vyučovány ručním a domácím pracím.

- 1931 – Ústav sociálně zdravotní péče o hluchoněmou mládež v Praze

V tomto ústavu se nachází Domov hluchoněmých učňů a učednic a také Sociální poradna pro hluchoněmé. Pod správu státu přechází v roce 1951. Posléze je zde otevřen internát pro Střední odborné učiliště pro neslyšící.

- 1939 – Učebné dílny pro hluchoněmé v Praze

Dílny poskytovaly další vzdělání těm, kteří již ukončily některou ze škol či ústavů. Zde jim bylo poskytnuto nejen plné vyučení, ale veškeré vyučování probíhalo přímo zde. Tudíž nemuseli docházet na odbornou praxi k živnostníkům (jako v Pokračovací škole

v Radlicích), ale nejen všeobecné, ale i odborné a praktické zkušenosti získávali přímo v Učebných dílnách.

- 1945 – Veřejná škola pro nedoslýchavé v Praze

Tuto školu zřizuje Zemská školní rada. Ovšem rodiče hluchoněmých dětí nebyli této škole nakloněni a upřednostňovali klasické školy. Škola vyučuje pouze orální metodou, učitelé zde dokonce dělají rozdíly mezi nedoslýchavými a hluchými žáky, které považují za hloupé.

- 1946 – Logopedický ústav hlavního města Prahy

Tento ústav zakládá prof. MUDr. PHDr. Miloš Sovák, DrSc, který je považován za zakladatele české logopedie.

- 1948 – Základní odborná škola pro neslyšící ve Zlíně

Nejprve se jednalo o samostatnou třídu, která byla zřízena na popud Spolku neslyšících ve Zlíně. V roce 1949 zde byla slavnostně otevřena Lidová akademie pro neslyšící, kde kromě běžného vyučování probíhaly také večerní kurzy, které byly navštěvovány zejména neslyšícími, kteří v té době pracovali v Baťových závodech.

- 1951 – ZDŠ pro neslyšící v Brně

Nejprve se jedná o samostatnou základní devítiletou školu, v roce 1965 je při této škole otevřena Učňovská škola pro mládež s vadami sluchu, která je v roce 1979 přejmenována na Střední odborné učiliště pro mládež s vadami sluchu. Neslyšící se zde mohou vyučit například v oborech strojní mechanik, krejčí či krejčová. V roce 1987 se učiliště odděluje od základní školy a nadále oba subjekty působí samostatně.

- 1954 - Gymnázium pro sluchově postiženou mládež v Praze

Škola je původně otevřena jako jedenáctiletka. V roce 1969 je přejmenována na Gymnázium pro mládež s vadami sluchu. Vyučování zde probíhalo vždy výhradně orální metodou. Jedná se o jediné Gymnázium tohoto typu až do roku 1989.

- 1954 – Škola při ušním, nosním a krčním oddělení při nemocnici v Kyjově

Podnět k založení školy vzešel od primáře ORL oddělení nemocnice v Kyjově MUDr. Ladislava Kolomazníka. Až v roce 1962 přestává patřit pod zdravotnictví a přebírá ji do svého resortu školství. Škola získává nový název Mateřská a základní škola pro nedoslýchavé.

- 1955 – Národní škola a domov pro nedoslýchavé v Liberci

Škola se nachází v Liberci – Starém Harcově a má při svém otevření dvě třídy. První ředitelkou se stává Božena Čmelíková. V roce 1960 se škola rozšiřuje o novou budovu v Purkyňově ulici, nachází se zde nejen škola, ale i internát. Současně dochází k přejmenování školy na Osmiletou střední školu pro nedoslýchavé. Škola má dostatek zájemců o studium, takže se neustále rozšiřuje. Již v roce 1983 má pět tříd zvláštní školy, devět tříd základní školy a tři třídy školy mateřské.

- 1973 – Základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené v Plzni

O stavbě školy se uvažovalo už od šedesátých let a konečně v roce 1968 bylo vydáno stavební povolení. V roce 1985 chod školy ohrozil požár, který vypukl v kinosále. Provoz ale nebyl přerušen. Je jistě zajímavé, že až do roku 1991 byli v čele školy pouze dva ředitelé – Miroslav Krňoul a Rostislav Kovařík.

4 SPOLKOVÁ ČINNOST SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH

4.1 Zakládání spolků osobami se sluchovým postižením

V Čechách začínáme pozorovat zakládání spolků pro sluchově postižené nedlouho po jejich zakládání v Evropě. Neslyšící se rozhodli pro založení spolků, protože se chtěli setkávat s dalšími lidmi se stejnými problémy a tím si zlepšovat svoji životní úroveň.

Na přelomu 19. a 20. století žilo v Čechách asi 10 tisíc sluchově postižených lidí, číslo je opravdu jen orientační, protože žádné důkladnější statistiky nejsou k dispozici. Do založení škol a ústavů většina neslyšících byla nevzdělaná a odkázána na pomoc druhých. Rozvoj školství a vzdělávání neslyšících přispěl velkou měrou k jejich touze po setkávání s druhými. K založení nějakého sdružení či spolku pro sluchově postižené byl inspirován neslyšící učitel Václav J. Wilczek (v některých publikacích uváděn též jako Václav J. Vlček) při své cestě do Berlína, kde se zúčastnil schůzí Podpůrného spolku hluchoněmých. Členy tohoto spolku byli neslyšící a sami také tento spolek založili. Václav J. Wilczek byl tímto spolkem natolik nadšen, že po návratu do vlasti se rozhodl, že něco podobného by mohlo vzniknout i u nás.

Po poradě s neslyšícími přáteli a po vyřízení všech nezbytných formalit se jim podařilo v roce 1868 založit Spolek hluchoněmých sv. Františka Sáleského v Praze. Stal se vzorem pro všechny neslyšící v Čechách, protože sluchově postižení mají velkou potřebu se setkávat s lidmi stejně postiženými. Jen tak se mohli dorozumívat stejnou řečí, bez obav z výsměchu. Vyměňovali si životní zkušenosti, ať dobré nebo špatné. Spolky plnily i úlohu společenskou, jejich členové se vzájemně podporovali ať morálně nebo i hmotně. Pomáhaly svým starým, práce neschopným nebo nezaměstnaným členům. Pomáhaly svým členům například i v hledání zaměstnání, poskytovaly rady z oblasti zdravotní i právní, zajišťovaly pomoc při jednání na úřadech.. Některé spolky vydávaly i vlastní tiskoviny a letáky.

Jeden z velmi důležitých úkolů byl pomoci svým členům, po ukončení základního vzdělání. Do roku 1939 neexistoval systém v pokračovacím vzdělávání pro

hluchoněmé. Jedním z předpokladů, že se neslyšícímu podaří sehnat zaměstnání byl fakt, že bude umět nějaké řemeslo a bude schopen se domluvit s potencionálním zákazníkem. Větší šance najít řemeslníka, který byl ochoten přijmout neslyšícího učně, byla ve velkých městech. Vesnice byla spoutána většími předsudky vůči hluchoněmým. Ti, kterým se podařilo se vyučit a založit si vlastní živnost, byli ochotni přijmout do učení také neslyšícího, nehrozila zde komunikační bariéra.

Plnily i funkci společenskou, pořádaly pro své členy různé výlety, plesy, silvestrovské oslavy. Tyto akce byly pro sluchově postižené často jedinou možností jak se setkávat. Velmi populární byly zvláště plesy, na které se sjížděly neslyšící z celých Čech a Moravy. Slyšící návštěvníci těchto plesů nemohli pochopit, proč někdo, kdo neslyší pořádá ples i s hudbou, kterou stejně nedokáže ocenit. Neslyšící to vysvětlovali tak, že se chtějí bavit úplně stejně jako ostatní.

Spolková činnost hluchoněmých byla velmi užitečná pro všechny zúčastněné, na rozdíl od výchovných ústavů a škol, kde formu vyučování i trávení volného času vymýšleli lidé slyšící, ve spolcích si veškerou činnost mohli přizpůsobit vlastním potřebám, neboť kdo jiný by znal potřeby hluchoněmého než on sám. Mohli se vzájemně podpořit a ve svém konání sjednotit. Spolková setkání či oslavy byly také jednou z možností jak se seznámit s partnerem. Možnosti neslyšících byly samozřejmě omezené, takže každá takováto příležitost byla vítána. Tady si rozuměli a věděli, že potenciální partner má stejné nebo podobné životní zkušenosti.

Spolky lépe vystihovaly jejich požadavky a projevovaly též snahu o osvětlení života postižených slyšícím lidem, ať se jednalo o přednášky či příspěvky do tisku. Protože vycházeli přímo z potřeb hluchoněmých a ne z diktátu slyšící většinové společnosti, počet spolků rostl rychleji než počet školských a výchovných zařízení. Snažili se také, aby ostatní společnost měla možnost si vytvořit skutečný obraz o životě hluchoněmých, nezkreslený předsudky.

Se vzrůstající dostupností vzdělávání přímo úměrně vzrůstalo i sebevědomí neslyšících, kteří za sebou měli ještě podporu spolků se brzy přestali spokojovat pouze s tím, že spolky jim poskytují všechny možné záruky. Brzy se neslyšící začali starat i o uspokojování svých kulturních potřeb. Z podpůrných spolků se začali vyčleňovat spolky

zájmové, o které brzy získaly velkou popularitu, protože každý si mohl vybrat, co ho zajímalo, ať se jednalo o turistiku, zahrádkářství či automobily.

Ovšem ne všichni neslyšící byli organizováni v těchto spolcích. Podle statistiky z roku 1939 se v Čechách nacházelo asi 10 tisíc neslyšících. Z nichž asi jen tisícovka byla členem nějakého spolku. Další neslyšící mohli do spolku docházet a služby jim byly také poskytnuty. Ovšem v evidenci byli jen ti, kteří platili členské příspěvky. Přesto se v dobovém tisku uvádí, že služby spolků využívala zhruba jen polovina ze všech neslyšících.

Spolky se brzo rozšířily do celých Čech, jejich představitelé se snažili o centrální sjednocení spolků pod jedno ústředí, které by pomáhalo řídit činnost spolků, která byla u všech spolků vesměs podobná a proto se domnívali, že jednotné řízení by bylo přínosem pro všechny zúčastněné. První pokus v roce 1920 nevyšel a ústředí brzy zaniká. V roce 1921 se veškeré české a slovenské spolky rozhodly založit Svaz spolků hluchoněmých.

Pražský spolek sv. Františka Sáleského zorganizoval sjezd v Praze, kde se sešlo více než 600 představitelů spolků hluchoněmých. Jednalcím jazykem byl znakový jazyk a mluvená čeština. Zástupci spolků vedli dlouhá jednání, požadovali zejména zlepšit situaci ve školství, péči o sociální postavení hluchoněmých, chtěli spolupracovat se spolky neslyšících v zahraničí, pořádat sjezdy, vydávat časopisy a další. Svaz měl tyto činnosti, které doposud vykonávaly spolky, převzít. Bohužel funkce Svazu svůj účel neplnila. Pracoval pomalu a nezískal si důvěru běžných členů spolku. Situace se vyhrtila v roce 1926, kdy se předsedou stává Bohumil Bažil, vzrůstá kritika zejména ze strany spolků z Moravy. Bažil si veškerou kritiku bere osobně a s některými představiteli spolků komunikuje velice hrubě nebo dokonce komunikaci ukončuje. Po mnohých dohadech mezi jednotlivými členy dokonce Zemská ústřední jednota v Brně na protest proti předsedovi B. Bažilovi ze Svazu v roce 1929 vystupuje. Svaz fungoval ještě 2 roky a v roce 1931 ukončuje svoji činnost úplně.

4.1.1 Podpůrné spolky pro sluchově postižené v Čechách

- 1868 – Podpůrný spolek hluchoněmých sv. Františka Sáleského v Praze

U zrodu tohoto spolku stál již výše zmiňovaný Václav J. Wilczek, který byl průkopníkem myšlenky o rovnoprávnosti života hluchoněmých. Stál u zrodu mnoha zajímavých aktivit pro hluchoněmé, zasloužil se o vznik pokračovací školy pro hluchoněmé učeňníky. Byl velice oblíben. Staral se o kulturní úroveň členů spolku. Snažil se o zavedení povinné školní docházky pro hluchoněmé. Zemřel na společném výletě členů spolku do Chuchle, obklopen těmi, jimž se snažil všemožně pomáhat a kteří i jeho měli rádi. Jak uvádí Kolektiv (1993, str 4) „ *Ve výročí stých narozenin Václava J. Wilczeka v roce 1926 postavili vděční neslyšící a členové svému zakladateli spolku pomník na jeho hrobě na Olšanských hřbitovech v Praze. Pamětní nápis neslyšícího umělce Viléma B. Haunera vyjadřuje úctu k Wilczekově osobnosti.*“ Spolek byl nazván po sv. Františku Sáleském, jenž byl ženevským biskupem. Za svatého byl prohlášen v roce 1655. O hluchoněmé se za svého života velmi zajímal a staral, neboť sám měl hluchoněmého sluhu a snažil se jej vychovávat a vyučovat zejména v náboženství, proto byl zvolen patronem hluchoněmých. Spolek si za své heslo zvolil rčení – Srdce u Boha a ruka při práci. Spojení v lásce a věrnosti k pomoci vzájemné -.

Spolek brzo získal velkou popularitu a počet jeho členů se zvyšoval. Finance na svůj provoz získával z pravidelných měsíčních příspěvků svých členů, tím si zajišťovali pomoc ve stáří nebo v době nouze. V roce 1918 spolek na počest 50 tého výročí založení začíná vydávat první časopis pro hluchoněmé – Obzor hluchoněmých, časopis vycházel nejprve jako dvouměsíčník, po dvou letech už jako měsíčník. V redakci časopisu pracovali také učitelé z ústavů pro hluchoněmé, takže mohli obsah čísla upravit tak, aby byl pro neslyšící snadno pochopitelný, což běžný časopis nebyl a málokterý hluchoněmý byl natolik zdatný, aby jej dokázal správně pochopit a ještě reprodukovat ve znakové řeči.

- 1914 – Diecézní podpůrný spolek hluchoněmých Jirsík v Českých Budějovicích

Spolek zakládá Bohumil Bažil s několika kamarády. Kromě běžné spolkové činnosti, jako byla podpora členů v nezaměstnanosti, vyřizování na úřadech add., patřila

k nejoblíbenějším činnostem členů turistika a kulturní činnost. Secvičovali pro ostatní zájemce divadelní představení, pořádali slavnosti k různým příležitostem a někteří členové s zúčastnili dokonce Vsesokolského sletu v Praze v roce 1938.

- 1915 – Zemský spolek pro péči o hluchoněmé v Království Českém v Praze

Tento spolek byl založen příznivci hluchoněmých. U jeho zrodu stál prof. Karel Výmola, ušní lékař MUDr. Antonín Přecechtěl, jednou z členek přípravného výboru byla také Jitka Staňková Haunerová, matka ohluchlého syna. Na rozdíl od Podpůrného spolku hluchoněmých, který si zřídili sami neslyšící, tento spolek vznikl pro pomoc neslyšícím, kteří měli na provoz spolku pramalý vliv. Spolek měl zlepšit systém péče o hluchoněmé. Většina aktivit byla ztotožňována s osobností prof. Výmoly, konalo se dle jeho návrhů. Přínosnou akcí bylo reorganizace školství v roce 1924. Spolek se snažil o zabezpečení základního školního vzdělání pro všechny hluchoněmé v Čechách. Spolek se snaží také provozovat osvětovou aktivitu pro slyšící veřejnost. Pořádají veřejné přednášky, píší články do časopisů a snaží se osvětlit život hluchoněmých s tím, že nejde o lidi hloupé, nýbrž neslyšící.

V roce 1919 Spolek pro péči o hluchoněmé zakládá svou pobočku v Českých Budějovicích, zde se členové scházeli pravidelně na besedách, četli knihy a časopisy. Byla zde také tlumočnice sl. Černíková, která překládala do znakového jazyka různé přednášky. V roce 1923 je založen ženský klub, který zve odborníky z různých oborů k přednáškám pro hluchoněmé. I zde je k dispozici tlumočnice do znakového jazyka.

- 1916 – Podpůrný spolek hluchoněmých Oul v Plzni

Hluchoněmí v Plzni se společně scházeli již před založením spolku. Pravidelně se setkávali během nedělního dopoledne ve vinárně na Palackého náměstí. Ke změně dochází v roce 1915, kdy se do Plzně přestěhovává Jan Zach z Prahy, kde se aktivně podílel na spolkové činnosti hluchoněmých. Získává plzeňské hluchoněmé pro svůj nápad založit i zde spolek a pravidelně se scházet. V roce 1916 dochází v plzeňské restauraci U Zahradníků k ustavující schůzi spolku. Aby bylo všem náležitostem učiněno zadost, jsou plzeňským advokátem dr. Šmídem sepsány spolkové stanovy a žádost, na jejímž základě je ministerstvem vnitra povoleno založení spolku, jehož

prvním předsedou se stává Jan Zach. Spolek pomáhá hluchoněmým v různých činnostech, např. při jednání na úřadech, pomoc při hledání zaměstnání a nezřídka se také jedná o pomoc finanční.

- 1918 – Podpůrný spolek hluchoněmých v Ostravě

Jedná se o první spolek na Moravě. Zakládajícím členem a prvním předsedou se stává Jindřich Suchánek. Po roce 1948 byl převeden pod Svaz Invalidů.

- 1919 – Zemská ústřední jednota hluchoněmých pro Moravu v Brně

Protože se v této době v Brně nacházel pouze jeden ústav pro hluchoněmé, shledali moravští neslyšící tuto situaci velmi neutěšenou. V roce 1915 neslyšící v Brně svolali výbor, který se měl podílet na přípravách spolku pro hluchoněmé. Jednatelům výboru se stává Josef Vejchoda, který v roce 1918 svolal v Brně velkou schůzi pro všechny neslyšící z celé Moravy. Zde se rozhodovalo právě o založení spolku. Bylo přijato Prohlášení, kde se zaobírají zejména velmi špatnou situací ve vývoji školství pro hluchoněmé. V roce 1919 získávají povolení k ustavení spolku.

Ještě v téže roce spolek zakládá své tři pobočky: spolek Slovač v Uherském Hradišti, Ráj v Kroměříži a Haná v Prostějově. V roce 1922 byla zahájena opravdu velkolepá akce, spolek se rozhodl vystavět Domov hluchoněmých, kde nejenže najdou svůj nový domov a společenské a kulturní vyžití, ale hlavně při výstavbě budou pracovat pouze neslyšící, jejich pracovní příležitosti byly oproti slyšícím značně nedostatečné. Zemská správa povolila spolku pořádání veřejné pouliční sbírky ke získání finančních prostředků na stavbu. Stavba byla zdárně dokončena a provoz Domova hluchoněmých byl slavnostně zahájen v roce 1925. Byly zde byty pro hluchoněmé, nájemné bylo velice nízké, někteří zde byli ubytováni dokonce zdarma. Dále se zde nacházela společenská místnost, jídelna a knihovna. V roce 1927 je při spolku otevřena Ústřední poradna pro hluchoněmé, která má pomáhat hluchoněmým při zprostředkování zaměstnání, při vyřizování záležitostí např. na úřadech.

- 1919 – Spolek učitelů hluchoněmých v Republice československé v Lipníku

nad Bečvou

Vznik tohoto spolku iniciovali sami učitelé z ústavu v Lipníku. Měli potřebu zúročit své dlouholeté zkušenosti s prací s neslyšícími a předávat ji dál, mezi ostatní neslyšící. Členové spolku byli nápomocni neslyšícím při tlumočení, dále pomáhali s různými činnostmi, které probíhaly ve spolcích hluchoněmých. V roce 1923 vydávají časopis *Revue pro vzdělávání a výchovu hluchoněmých*.

- 1920 – Podpůrný spolek hluchoněmých ve Valašském Meziříčí

Tento spolek zakládají neslyšící na Valašsku, v roce 1927 se k nim přidávají neslyšící z Hané, ale toto spojení užitek nepřineslo. Po častých rozepřích dochází k opětovnému rozdělení v roce 1932. Tento spolek je ukázkou toho, že ne všichni hluchoněmí jsou stejní, je například velký rozdíl v regionu, ze kterého pocházejí. Tak jako mezi slyšícími obyvateli Valašska a Hané panuje rivalita, naprosto stejné je to i s neslyšící populací a stejným způsobem se to snaží vyřešit. Pokud to nefunguje, je lepší spolupráci ukončit a v dobrém se rozejít.

- 1921 – Ústřední spolek židovských hluchoněmých v Praze

Jednalo se spolek pro všechny židovské hluchoněmé z celé České republiky. Židé podporovali všechny své občany, ať už měli jakékoli postižení a snažili se jim pomoci. Spolek měl tak velkou oporu ve svých členech a vůbec v celé židovské obci, že již 10 let po svém založení uspořádal Mezinárodní sjezd židovských hluchoněmých. Součástí byl kromě jednání také bohatý kulturní a sportovní program. Neslyšící se zde dohodli na založení Světového svazu židovských hluchoněmých.

- 1921 – Východočeský podpůrný spolek hluchoněmých v Hradci Králové

Spolek byl svým členům otevřen o Velikonocích v roce 1921 po schválení stanov, přestože formálně pracoval již od roku 1919. Zemskou správou v Praze. Prvním předsedou se stal Karel Sršeň. Základní činností byla setkávání hluchoněmých na různých besedách, kulturních i společenských akcích. Jako i ostatní spolky podporoval své členy v době nouze a nemoci, poskytoval finanční i právní podporu. Pravidelně také

podporoval Ústav pro hluchoněmé děti v Hradci Králové. Nejvýpravnější setkání se uskutečňovala vždy ve výročí založení spolku, tedy o Velikonocích. Spolek pořádal různé oslavy pro své členy, např. Silvestrovské a Maškarní bály, v roce 1939 zde byla volena pravděpodobně první hluchoněmá královna krásy. Od svého založení až do roku 1985 neměl spolek žádné vlastní prostory, vždy se členové museli scházet na provizorních místech. V roce 1985 spolku přiděluje MNV v Hradci Králové místnost na faře. Bohužel v roce 1989 musí tyto prostory opustit a nové útočiště nachází při Okresním výboru svazu Invalidů.

4.1.2 Zájmové spolky pro sluchově postižené v Čechách

Z podpůrných spolků se brzy začali vyčleňovat spolky zájmové, které uspokojovali kulturní potřeby svých členů. O tyto spolky byl velký zájem, protože se zde setkávali lidé se stejným problémem, nemuseli nikomu nic vysvětlovat. Samozřejmě, že neslyšící kromě potřeby se dorozumět, měli záliby jako slyšící lidé. Spolky zde uvedeme dle roku vzniku.

- 1913 – Turistický klub hluchoněmých Prague v Praze
- 1922 – I. pražský sportovní klub hluchoněmých v Praze
- 1923 – Vzdělávací a divadelní klub hluchoněmých v Praze
- 1930 – Turistický klub hluchoněmých v Plzni
- 1932 – Lawn Tennis Club Hluchých LATECH v Praze
- 1933 – Český sportovní svaz neslyšících v Praze
- 1934 – Sportovní klub hluchoněmých v Brně
- 1938 – Přátelsko – vzdělávací spolek hluchoněmých v Orlové
- 1945 – Sportovní klub neslyšících v Hradci Králové
- 1948 – Zájmová skupina neslyšících motoristů v Praze
- 1948 – Oddíl ledního hokeje neslyšících ve Zlíně

- 1949 – Oddíl stolního tenisu neslyšících v Plzni
- 1952 – Divadlo neslyšících při Svazu československých invalidů
- 1956 – Svazarm neslyšících – základní organizace v Brně
- 1967 – Fotofilmový klub v Praze
- 1970 – Klub žen v Praze
- 1972 – Klub zahrádkářů v Praze
- 1973 – Nepanto Praha (NESlyšící PANTOmima)
- 1981 – Pantomima Svazu Invalidů v Brně
- 1982 – Klub žen při Spolku neslyšících v Plzni

Z tohoto stručného přehledu je vidět, že neslyšící měli možnost provozovat stejné zájmy a záliby jako slyšící lidé, ať se jedná o turistiku, sport nebo zájem o automobily či focení. Většina těchto zájmových spolků se udržela po dlouhou dobu, některé fungují dosud. Z toho je patrné, že takovýmto způsobem je třeba nahlížet na hluchoněmé a jejich přirozené potřeby.

5 ČASOPISY A NOVINY PRO SLUCHOVĚ POSTIŽENÉ V HISTORII

5.1 Vydávání časopisů a novin osobami se sluchovým postižením

Důvodů ,pro vydávání vlastních novin a časopisů ,bylo z hlediska neslyšících několik. Samozřejmě si mohli koupit či zapůjčit běžné noviny, ale jejich schopnost se orientovat v psaném textu nebyla na takové úrovni, aby rozuměli všemu, co zde bylo uvedeno. Jen málokdo z neslyšících byl schopen přesně interpretovat ostatním celý obsah. Přestože vydavatelé novin slibovali neslyšícím, že se budou snažit psát jazykem srozumitelným pro všechny neslyšící, většinou se to nezdařilo.

Gramatický projev osob prelingválně neslyšících je velmi rozdílný od psaného projevu těch, kteří ohluchli, až po nabytí řečových schopností. Pokud se tedy vydavatel rozhodl uveřejnit příspěvek těchto pisatelů, nechal ho redakčně upravit, čímž se opět stal málo srozumitelným. Prelingválně neslyšících přispěvatelů ovšem nebylo mnoho. Většina autorů ohluchla až v průběhu života.

Noviny vydávaly například spolky, které tímto udržovaly komunikaci i s těmi členy, kteří se nemohli zúčastňovat pravidelné činnosti. Obsah novin byl podobný těm běžným. Vedle politických a společenských zpráv se objevovaly například vtipy, pojednání o slavných osobnostech, významných výročích a svátcích, sociální témata obsahovala zase rady, jak si počínat v různých životních situacích. Dále vycházely různé časopisy zaměřené na odborná či zájmová témata. Jednotlivé noviny či časopisy sice měli vesměs ve svém názvu uvedeno, že se jedná o tiskovinu pro hluchoněmé, ale přesto se výrazně lišily kvalitou, některé se přibližovaly dnešnímu bulváru, další zase byly velmi seriózní. Většina novin a časopisů vycházela v pravidelných měsíčních či intervalech. Všechna vydavatelství se ovšem potýkala s nedostatkem financí, takže některá z nich musela ukončit svou činnost. První noviny začaly v Čechách vycházet ve 20. letech 20. století. Kromě novin s regionální či celostátní působností byly vydávány také noviny v mnoha ústavech pro neslyšící. Učitelé se tímto počinem snažily žáky přivést k rozvoji psaného projevu .

5.1.1 Přehled časopisů a novin pro sluchově postižené

- 1918 – Noviny pro hluchoněmé
- 1918 – Obzor hluchoněmých
- 1923 – Revue pro vzdělávání a výchovu hluchoněmých
- 1923 – Plzeňský hluchoněmý
- 1924 – Svépomoc hluchoněmých
- 1926 - Efeta
- 1930 – Zájmy hluchých
- 1931 – Květy – děti
- 1933 – Hluchoněmý
- 1937 – Československý neslyšící
- 1946 – ABC neslyšících
- 1972 – Gong

ZÁVĚR

Tato práce se věnuje problematice péče o sluchově postižené v historických souvislostech. Ať už se jedná o vývoj lékařské péče, komunikace, vzdělávání a společenského vyžití sluchově postižených. V posledních letech jsem se setkala s několika sluchově postiženými lidmi, každý byl jiný a přece měli hodně společného. Jistou uzavřenost do sebe, nedůvěru k okolnímu, pro ně nepřátelskému světu. Všichni mi řekli, že my, myšleno slyšící lidé, pro ně neděláme nic, abychom je poznali. I jim bych chtěla věnovat tuto práci. Rozhodla jsem se zmapovat dostupné informace o hluchoněmých v historii, péči o ně z hlediska lékařského, vzdělávacího a společenského. Po vyhledání a roztřídění získaných poznatků jsem došla ke zjištění, že každá péče o sluchově postižené se liší v přístupu nás ostatních. Sluchově postiženým se můžeme věnovat několika způsoby. Z lékařského hlediska na ně pohlížíme jako „objekt našeho zájmu“, který můžeme zkusit vyléčit, popřípadě pomocí kompenzačních pomůcek zmírnit dopad sluchového postižení. Rovněž způsoby vzdělávání se odvíjí od toho, že se snažíme neslyšící přizpůsobit životu v naší slyšící komunitě, učíme je číst, psát, dorozumívat se s ostatními. Ovšem můžeme na neslyšící nahlížet také naprosto opačně, přijmout je takové, jací jsou. Snažit se naopak proniknout do jejich světa, snažit se poznat jejich kulturu a nevnučovat jim naši pomocnou ruku v případě, že o to neprojeví zájem. Tyto náhledy na neslyšící mají kořeny právě v historii, kdy převážně církev, dále někteří lékaři a sociálně citící lidé se snažili pomáhat neslyšícím podle nejlepšího vědomí, vymýšleli pro ně dorozumívací prostředky, výukové materiály, kompenzační pomůcky. Většinová společnost prostě požadovala od neslyšících, aby se jí přizpůsobili, pokud v ní chtějí fungovat a pokud od ní potřebují pomoc. Neslyšící za takovou pomoc byli samozřejmě rádi, protože jim to umožnilo začlenění do společnosti, která je jinak pro jejich odlišnost odmítala, ale na druhé straně cítili velkou potřebu se sami soustředit do spolků, kde si sami určovali pravidla, zachovávali si svou kulturu, předávali si své životní zkušenosti. Pravděpodobně také proto se spolková činnost i zájmová činnost rozrůstala daleko rychleji než školství. Spolky byly tím, co bylo bližší jejich srdci. Z původních podpůrných spolků, které měly pomáhat neslyšícím lépe zvládat jejich tíživou situaci se brzy vyčlenily spolky zájmové.

Bylo by jistě zajímavé sledovat pokračování všech uvedených ústavů, škol a spolků až do dnešní doby. Jestli se ve všech těchto zařízeních využívá těch nejmodernějších metod k výuce nebo zda někde stále ještě lpí na metodách zavedených zde v historii. Dále by se toto téma mohlo též zabývat zjištěním, jestli opravdu moderní technika a formy výuky jsou vždy pro sluchově postižené přínosem nebo jestli by někteří z nich dali přednost klasickým, léty ověřeným metodám.

Cíl zadaný touto prací se, dle mého názoru podařilo splnit a doufám, že tyto poznatky budou přínosem pro někoho, kdo se rozhodne nečekat, že neslyšící se zcela přizpůsobí, ale kdo bude odhodlán vyjít naproti někomu, kdo mu umožní nahlédnout do zcela jiného světa.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

AUTORSKÝ KOLEKTIV, *200 let základní školy pro neslyšící*, Praha: Pedagogický ústav hlavního města Prahy, 1986

ČERNÝ VOJTĚCH, *Historický vývoj vzdělání a výchovy hluchoněmých*. 1.vyd. České Budějovice: Svaz spolků učitelů hluchoněmých, 1934

HÁLA BOHUSLAV, SOVÁK MILOŠ, *Hlas – řeč – sluch*, 3.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1955

HORÁKOVÁ RADKA, *Sluchové postižení - Úvod do surdopedie*. 1.vyd. Praha: Portál, 2012, ISBN 978-80-262-0084-0

HRUBÝ JAROSLAV, *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu 1.díl*. 1. vyd. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1997, ISBN 80-7216-006-6

HRUBÝ JAROSLAV, *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu 2.díl*. 1. vyd. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1998, ISBN 80-7216-075-3

KOLEKTIV AUTORŮ, *Pokrokové tradice a nové pojetí výchovy a vzdělávání sluchově postižených*. Praha: Česká logopedická společnost, 1984

KOLEKTIV PRAŽSKÉHO SPOLKU NESLYŠÍCÍCH, *125 let, 1868 – 1993*. Praha: Magnet – Press s.p., 1993

KOSINOVÁ BARBORA, *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina – kultura neslyšících*. 2. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, ISBN 978-80-87153-94-9

KRAHULCOVÁ BEÁTA, *Komunikace sluchově postižených*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2005, ISBN 80-246-0329-2

MACUROVÁ ALENA, *Dějiny výzkumu znakového jazyka u nás a v zahraničí*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, ISBN 978-80-87153-05-5

MALÝ K., *Hluchoněmost*. Praha: Nakladatel Fr. A. Urbánek, český knihkupec, 1907

MALÝ KAREL, *Nevýřečná mládež školní*. 1.vyd. Praha: C.K. školní knihosklad, 1908

POUL JAN, *Nástin vývoje vyučování neslyšících*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1996, ISBN 80-210-1479-2

SLOWÍK JOSEF, et al. *Komunikace s lidmi s postižením*. 1. vyd. Praha: Severografia, 2010, ISBN 978-80-7367-691-9

SLOWÍK JOSEF, *Speciální pedagogika*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1733-3

SOVÁK M., JANOTOVÁ N. A KOL., *Stati o reedukaci sluchu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978

SVACHINA STANISLAV, *Základy řečové výuky na školách pro neslyšící děti*. Praha: Český svaz sluchově postižených, 1973

VÝMOLA KAREL, *Dějiny výchovy a vzdělání hluchoněmých*. 1.vyd. Praha: Spolek pro péči o slabomyslné, 1925

ZÍMA JOSEF, *Ze života nedoslýchavého*. Praha: Česká grafická unie, 1946

Seznam použitých internetových zdrojů

ČESKÁ TELEVIZE. *Historie školství neslyšících TKN 24.1.2013*. [online]. 4.3.2013 [2013-03-14]. Dostupné z <http://ruce.cz/clanky/1054/2-historie-skolstvi-neslysicich>

FIKEJS JAN. *Slavné osobnosti v historii Neslyšících*. [online]. 15.11.2005 [2013-01-14]. Dostupné z <http://ruce.cz/clanky/628/6-kalendarium-neslysicich>

PETR PÁNEK. *Časopisy pro neslyšící*. [online]. 15.11.2006 [2013-03-14]. Dostupné z <http://ruce.cz/clanky/628/6-kalendarium-neslysicich>

PETR PÁNEK. *Kalendárium neslyšících*. [online]. 18.7.2009 [2013-01-14]. Dostupné z [http://ruce.cz/clanky/117-casopisy – pro- neslysici](http://ruce.cz/clanky/117-casopisy-pro-neslysici)

ZVONEK ALEXANDR. *Sluchově postižení pedagogové dříve a dnes u nás*. [online]. 19.4.2007 [2012-12-27]. Dostupné z <http://ruce.cz/clanky/198/3-sluchove-postizeni-pedagogove-drive-a-dnes>

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Pavla Zubalová

Obor: speciální pedagogika - vychovatelství

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Historie péče o sluchově postižené v Čechách

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh: 55

Počet titulů české literatury a pramenů: 20

Počet internetových zdrojů: 5

Vedoucí práce: PaedDr. Klugerová Jarmila, Ph.D.